

A csitaliste könyvtárak szorosabb bekapcsolása a bolgár állami könyvtári rendszerbe

A plovdivi városi könyvtárhálózat 1969. évi helyzetének felmérése során arra a következtetésre jutottunk, hogy a jó csitaliste könyvtárhálózat kialakításához a könyvtárosok munkájának ésszerűbb megszervezésére van szükség. (A csitaliste — „olvasókör” — könyvtárak művelődési házi, pontosabban klubkönyvtári szervezetben működő könyvtárak, amelyek külön hálózatot alkotnak. Az elmúlt években sok olyan főrevés tapasztalható, hogy hatásokuk növelése céljából szorosabb kapcsolatba hozzák őket az országos könyvtári rendszerrel. — A szerk.) Ezt a megállapítást a Megyei Művészeti és Kulturális Tanács (a megyei tanács művelődésügyi osztálya — A szerk.) is magáévá tette, és 1969. május 30-i ülésén határozatot hozott a megye közművelődési könyvtárhálózatának és könyvtári szolgáltatásainak megjavítására.

Bulgária második nemzeti könyvtárának, a plovdivi Iván Vazov Nemzeti Könyvtárnak módszertani osztálya vállalta magára az elméleti kérdések, valamint az állománygyarapítás módszerének kidolgozását. Ezzel kapcsolatban anketákat rendezett, kérdőíveket bocsátott ki a városban működő könyvtárosok körében és felméréseket végzett. Az ezek alapján készült ajánlásokat a Megyei Művészeti és Kulturális Tanács 1972. februári ülése elé terjesztette, s most már megszűletett a határozat a központosításról. A centralizálás tervét megismertettük a csitalisték vezetőivel és könyvtárosaival. Elsősorban a szolgáltatások, s ezen belül is a gyarapítás központosítására törekedtünk.

Állománygyarapítási központ

1972 elején a Városi Művészeti és Kulturális Tanácshoz tartozó *Vaszil Kolarov Csitalistében* 15 könyvtár ellátására létrehoztuk Plovdiv csitaliste könyvtárainak állománygyarapítási központját. Ezekhez csatlakozott 1973-ban a városi tanács kezelésébe került további 5 könyvtár, a központ tehát most már összesen 20 tagkönyvtárról gondoskodik. A távlati könyvtárfejlesztési terv, figyelembe véve Plovdiv város egyre nagyobb mérvű fejlődését, a környékbeli falvak fokozatos hozzákapcsolását, 1980-ig már 50 tagkönyvtárral számol.

A plovdivi Iván Vazov Nemzeti Könyvtár módszertani osztálya a szófiai Kirill és Metód Nemzeti Könyvtár módszertani kabinetjének segítségével kidolgozta az állománygyarapítási központ működési feltételeinek és a tagkönyvtárakkal való együttműködésének szabályzatát. Az előkészítő munkálatok során felmérték a hálózatba bekapcsolódó könyvtárak állományát; az adott könyvtár ellátási körzetét; tanulmányozták az olvasók érdeklődési körét és létszámát.

A fenti szempontok alapján a könyvtárakat három csoportba osztották. Az első csoportba a város központi kerületeiben található öt könyvtárat sorolták, amelynek legnagyobb a könyvállománya, legkiterjedtebb a könyvtári tevékenysége. A második csoportba került tíz könyvtár kisebb, és tevékenységi köre is szűkebb. A harmadik csoportot a Plovdivhoz csatolt falvak könyvtárai alkotják.

A gyarapítási központ munkáját a beszerzési tanács segíti, ebben minden tagkönyvtár képviselteti magát. A tanács havonta egyszer ül össze, hogy megvitassa és minősítse a beérkező könyvrendelési igényeket.

A beszerzés bibliográfiai alapjául „A bolgár könyv” és a „Novüe Knyigi” c. szovjet bulletin és a kiadók tematikus terve szolgál. Ezenkívül figyelemmel kísérjük az Iván Vazov Nemzeti Könyvtár havonta kiállított anyagát is. Az általa bemutatott párt-, társadalmi és tömegszervezeti tájékoztató kiadványok nemcsak aktuálisak, hanem nélkülözhetetlenek is. Kérésükre e szervezetek az elmúlt három év alatt 56 ilyen kiadványt bocsátottak ingyen a rendelkezésünkre. Az Iván Vazov Nemzeti Könyvtár saját kiadványaiból esetenként 30 példányt juttat el az állománygyarapítási központba, bibliográfiai kiadványaiból pedig még az olvasók igényeit is ki tudja elégíteni.

Az eddig megtett út nehéz volt, és nem mondhatjuk el, hogy sikerült már tökéletesen megoldanunk a könyvek helyes szétosztását. Megbeszélésekre, elemző munkára és tényekre volt szükség, hogy meggyőzzük a könyvtárosokat: kevesebb példányt rendeljenek bizonyos művekből, mondjanak le a könyvtárak profiljába nem vágó, csupán szűk olvasói réteghez szóló könyvekről, a főiskolai tankönyvekről, a pedagógusok módszertani segédkönyveiről stb.

Központunk a tagkönyvtárak olvasóinak személyi lapjait is figyelembe veszi a vásárlásoknál, továbbá bizonyos témakörökkel kapcsolatban a lehetséges olvasókkal is számol, s természetesen nem hagyja figyelmen kívül a könyvtárak profilját sem

— ezek ugyanis az ellátandó körzet arculatának megfelelően általában egy-egy téma báziskönyvtárai is. Ugyancsak szem előtt tartja Plovdiv várható terjeszkedését, ügyel arra, hogy az újonnan épülő városrészekben a könyvtárnak is legyen épülete. A tagkönyvtárak állományát folyamatosan kiegészíti az alapvető kézikönyvekkel, bibliográfiákkal. A központ a tagkönyvtárak és az Iván Vazov könyvtár gyermekrészlegének fős példányait összegyűjti, majd feldolgozás után újra szétosztja a rászoruló könyvtárak között.

Az állománygyarapítási központban szakrendes dezideráta katalógus tartja nyilván a könyvtárak által kért könyveket és a folyamatban levő rendeléseket. A könyvesboltot csak a beszerzési tanács döntése után keresik meg. A központi könyvesbolt ügyszólván minden rendelést ki tud elégíteni. Igen sokat tettünk a könyvállomány régi könyvekkel való kiegészítése érdekében is. Az Iván Vazov könyvtár módszertani osztályának segítségével jegyzék készült a beszerzendő művekről, s közülük nagyon sokat sikerült antikváriumban megvenni.

Esztétikai nevelőmunkánk megjavítása és az olvasói igények kielégítése érdekében elkezdtük az orosz nyelvű szépirodalmi állomány kiegészítését, mégpedig elsősorban a nagy írók műveivel, a nálunk még le nem fordított alkotásokkal és a művészi reprodukciókat tartalmazó albumokkal. Fokozatosan alakítjuk ki lemez-állományunkat, s a lemezeket most már nemcsak a könyvtárak használják fel rendezvényeik alkalmával, hanem kölcsönzik is őket. Ez a szolgáltatás egyelőre csak az első kategóriába tartozó könyvtárakban vehető igénybe, de az olvasói igény oly nagy, hogy fokozatosan bevezetjük a lemezkölcsönzést a többi könyvtárban is.

A bolgár könyvtárosok szaklapjában, a Bibliotekarban több cikket jelentettünk meg a könyvtárak központosításával kapcsolatban. Kísérletünket lehetséges módszernek neveztük, s elmondtuk: legfőképpen arra törekszünk, hogy új rendszerünk ésszerű és gazdaságos legyen, elkerüljük a felesleges munkafolyamatokat. A könyvek központi feldolgozása igen nagy időmegtakarítás a könyvtárosoknak, továbbá biztosítja a munka jó minőségét és egységes voltát.

Ez év elején megkezdődött a katalógusok fokozottabb gondozása is. Az első kategóriába sorolt könyvtáraknak betűrendes és sakkatalógusuk van, míg a többiben csak sakkatalógus található. Az állománygyarapítási központ betűrendes katalógusában nyilvántartja a tagkönyvtárak állományát.

Az eredmények

Ha megvizsgáljuk a csitaliste könyvtáraknak a központosítás előtti évekből származó összes beszerzéseit, kiderül, hogy az együtt 18—20 ezer kötet között mozgott, 1974-ben pedig már ez a szám 23 762-re emelkedett, amihez jön még a 6500 ajánlékkötet.

Működésünk első évében a beszerzési keret a központi támogatásból származott, s azt felosztottuk a csitalisték könyvtárai között. A következő években már növelték költségkeretünket, s tervszerűen tudtuk fejleszteni a könyvtárak állományát. Míg az 1972-es évre 19 620 levát kaptunk, addig 1974-ben már 25 740 levával gazdálkodtunk. (Egy leva kb. 17 Ft.)

A tervszerű gyarapítás eredményeként a könyvállomány minősége és mennyisége egyaránt kedvezően alakult. A módszertani osztály és a gyarapítási központ folyamatos feladata, hogy a beszerzés munkája minden tekintetben kielégítő legyen.

Ugyancsak fontos feladatunk az állomány, illetve az egyes könyvek forgalmának tanulmányozása, hogy a továbbiakban a könyvtárakat profiljuknak és az igényeknek megfelelően tudjuk ellátni. Az 1974-es adatok azt mutatják, hogy 1—3 alkalommal kölcsönözték a könyvek 27,2%-át, 4—6-szor 10%-át, 7—10-szer 2,9%-át, 11—20 alkalommal pedig 1,7%-át. Vizsgálódásaink során azt is megállapítottuk, hogy a könyvek 8,5 százaléka maradt olvasatlanul, ezek zömmel társadalmi-politikai munkák, illetve verseskötetek voltak.

A központosítás eredményeként a munkafolyamatok gazdaságosabbá váltak, s a könyvtárosok értékes időtöbbletbe jutottak. Most már meg lehetett tőlük kívánni, hogy jobb propagandatevékenységgel népszerűsítsék az újonnan megjelent műveket. Elmélyült kapcsolatuk az olvasókkal, több időt tudnak szentelni a tájékoztató, nevelő munkára. Sor került több könyvtári tájékoztató kiadvány megjelentetésére is, ezek újabb olvasókat vonzottak a könyvtárakba. Az első és második kategóriába tartozó könyvtárak olvasóinak létszáma 1971-ben (a központosítás előtt) 17 936 volt, 1974-ben pedig 22 086.

A Városi Művészeti és Kulturális Tanács nemcsak irányítja és ellenőrzi munkánkat, hanem segít szervezeti és anyagi gondjaink megoldásában is. Az Iván Vazov Nemzeti Könyvtár módszertani osztálya közvetlenül is részt vesz feladataink meg-

oldásában, segít a szervezésben, a felmerülő ügyek elintézésében, képviselője jelen van a beszerzési tanács ülésein, és figyelemmel kíséri a könyvesboltok áruválasztékát.

További tervek

Működésünk eddigi eredményei arra bátorítanak bennünket, hogy a következő lépést is megtegyük: megvalósítsuk Plovdiv lakosságának központosított könyvtári ellátását. Anyagi és egyéb feltételeik híján a városi csitalisték közül tulajdonképpen egyik sem végzett kiemelkedő munkát, nem vált központi csitalistév. Ez a körülmény eleve kizárja annak lehetőségét, hogy a központosítást tartósan csitaliste könyvtárra alapozzuk. Erről a kérdéstről meg folynak a viták, de mi úgy gondoljuk, hogy a legcélravezetőbb, ha az Iván Vazov Nemzeti Könyvtár fogja össze a város könyvtári hálózatát. Ilyen értelmű előterjesztést nyújtottunk be a Városi Művészeti és Kulturális Tanács soron következő ülésére.

Sok érv szól az ilyen elképzelés mellett, de talán a legfontosabb, hogy így lehet legjobban a megfelelő adminisztratív és módszertani vezetést kialakítani. Igen előnyös lenne a könyvtárak számára a plovdivi Iván Vazov Nemzeti Könyvtár jól képzett szakembergárdájának segítségével. Lehetővé válnék továbbá e könyvtár nyomdájának, könyvkötészetének, fotólaboratóriumának stb. igénybevétele. Mindez azonban még csak a mi tervünk, ami remélhetőleg meg is valósul. Eddig sikerült megszerveznünk a csitalisték könyvelési, nyilvántartási és pénzügyi tevékenységének központosítását, s már van gondnoki és pénztárosi státusunk is. Most van alakulóban a csitaliste alkalmazottak szakmai szervezete. A központosított rendszerben tevékenykedő könyvtárosok politikai, esztétikai és irodalomtudományi oktatásban vesznek részt.

A központosított könyvtári ellátási rendszert lépésről lépésre valósítjuk meg. Meggyőződésünk, hogy helyes úton járunk, és hisszük, hogy végül sikerül kiépítenünk a gazdaságos és ésszerű könyvtári szolgáltatási hálózatot, amely lépést tart az élet szabta követelményekkel.

Liljana Szacsmalieva — Lazarina Boncseva

Kérdezz — felelek

Lajos István könyvtárvezető (Tura, Pest m.) kérdezi:

1. Március 12-től május 13-ig beteg voltam. Ez idő alatt munkatársnőm egyedül látta el a könyvtárosi teendőket. Kérdezem: a fent közölt időre jár-e helyettesítési díj? Ha igen, milyen jogszabály alapján, milyen arányban, illetve százalékban? Megjegyzem, hogy én a 7028 kulcsszámú, községi könyvtárvezetői munkakörbe vagyok besorolva, munkatársnőmet pedig a 7026 kulcsszámú, könyvtáros II. elnevezésű munkakörbe sorolták be.

2. Kérdezem azt is, hogy a könyvtár takarítónőjének jár-e korpótlék, és ha igen, az alapfizetés hány százaléka ez; továbbá milyen időközönként emelkedik a korpótlék?

Dr. Lugosi Andor munkajogász válasza:

1. A Munka Törvénykönyvének a költségvetési szerveknél történő végrehajtásáról szóló 14/1967. (XI. 9.) MüM számú rendelet 14. §-ának (3) bekezdése értelmében a nem magasabb állománycsoportba tartozó dolgozó helyettesítése esetén a helyettesítőt, ha ez idő alatt eredeti munkakörének ellátásán felül jelentős többletmunkát végez, a költségvetési szerv helyettesítési díjban részesítheti.

A levélíró által közölt esetben tehát — mivel a helyettesített és a helyettesítő dolgozó azonos állománycsoportba tartozik — a 7026 kulcsszámú munkakörbe sorolt könyvtáros számára a munkáltató szerv helyettesítési díjat állapíthat meg. Tekintettel arra, hogy a hivatkozott jogszabály a helyettesítési díj mértékére nézve nem rendelkezik, ebben a kérdésben is a munkáltató dönt.

2. Ha a könyvtár takarítónőjét a 134/1962. (M. K. 12.) MM számú utasítás alapján sorolták be, őt — az utasítás 6. pontja értelmében — az alapbérén felül korpótlék is megilleti. A korpótlék mértéke valamennyi, összeszámított munkaviszonyban töltött szolgálati idejének minden öt éve után a havi alapbér két százaléka.